

pa menda ni na nobeni cis- in translajtanski gimnaziji, je na Reški, da imajo ondi gimnazijalci vsak dan sv. mašo. „Dne 2. listopada“ (hrvatskega oktobra) — objavlja program — započimaju školska predavanja sa svakdanjom sv. misom“.

Zgodovinska črtica.

Ormož.

Po Krempeljnovih nemških spisih spisal J. L.

Zdaj, ko se je Ormož o svečanosti Stanko Vrazovi mnogokrat imenoval, utegne nekoliko zgodovinskih črtic o njem čitateljem „Novic“ po godu biti. Naj jih tedaj objavim.

Da je na tem mestu, kjer je dan danes Ormož, uže za časa Rimljanov stala kakova „villa“ ali „mansio“, o tem svedočijo zunaj Ormoža nahajajoče se gomile, ostanki nekdanje rimske ceste in ob prezidanji gosposkega grada najdeni rimski denarji cesarja Maksima.

Slovensko ime Ormož, ki pomeni nekako to, kar orač, dá sklepati na to, da je tu stalo selo, ki je bilo podložno gradu enakega imena. Zato Slovenci ta grad samo „Ormoški grad“ imenujejo. Iz vasi je pozneje nastalo mesto in mejna trdnjava.

Ko je bil namreč hrabri Friderik I. Ptujski leta 1199. razsajajoče Ogre tu potolkel in jim vso okolico Velikonedeljsko, Ormoško in Središko vzel ter jo podaril leta 1200 nemškemu redniku, obdali so ta kraj sè zidovjem in ga tako utrdili proti napadom sovražnikov. Na ta način je Ormož postal utrjeno mesto. Še pred 50 ali 60 leti se je videlo trdno mestno zidovje in na vzhodnih mestnih vratih mestni grb, kateri je predstavljal brambeni stolp (branik, Wehrthurm), obsijan od meseca in solnca. Grb je bil iz kamena izrezan in je imel podpis: „Dieser alte Stadtstein Gottes hand — Friedau ist sie genannt — Von vorrichten Zeiten wohl bekannt, 1635“. Nevednost je ta spominek stare trdnjave podrla.

Vitezi nemškega reda, kateri so bili prevzeli dolžnost, omiko med tukajšnjimi Slovenci širiti, so uže v prvih časih v novem mestecu mislili na ustanovitev cerkve in fare. Postranska kapela sedanje farne cerkve je bila po ljudski pripovedki prva Ormoška cerkev, kar tudi njen starogotički stavbeni slog potrjuje. A sedanja farna cerkev sv. Jakoba je bila l. 1271. sezidana, kar svedočite dve enako se glaseči letni številki. Fara je brž ko ne začetkoma uže pripadala nemškemu viteškemu redu, dasiravno se o tem nič zapsanega ne najde, in se vse to opira na ustanovitev frančiškanskega samostana v Ormožu (l. 1495.), ki ga je ustanovil Ormoški grajščinski gospod Sekely v pomoč sosednjim slovenskim faram; leta 1786. se je bil pa opustil, kar se je bilo sicer v tej dōbi z mnogimi samostani in cerkvami zgodilo. Imena Ormoških župnikov so znana samo od leta 1621. naprej.

Za župnika Matija Žagarja (leta 1704.) so bili došli v Ormož Rakocijevi rogovileži (Krneci), kateri so bili mesto oropali in zažgali.

Med različnimi plemenitimi osebami, katerih ostanki v Ormožu počivajo, je spomina vreden posebno Jakob Sekely (Zähel) Kevent-ski, gospod Ormoški itd. Ta Sekely je bil najboljši vojskovodja Ogerskega kralja Matija Korvina (kralj Matjaša), in tega je bil on za namestnika čez Ptuj in Radgono postavil ob času zasedanja Štajarske dežele od Matija Korvina. Ko je pa ta leta 1490. v Beču umrl, prestopil je Sekely k avstrijski stranki in postal posestnik v Ormožu.

Ker Ormož opominja na stari Ormuž v Srbiji in Središče na Bolgarski Sredec (Sofija) v Bolgariji, tedaj se je tukajšnje ljudstvo utegnulo iz Srbije in Bolgarije naseliti.

V Ormoži je bila 8. novembra 1848. leta kratka bitka med ogerskimi ustajniki in avstrijskimi vojaki pod vodstvom generala Nugenta. Ustajniki ogerski so se bili hitro ustrašili in na Ogersko umaknili. To je bila v tej vojski edina bitka na avstrijskih tleh.

Cerkev sv. Janeza Krstnika na Humu (Holmu) je bila leta 1611. sezidana od Ladislava Pethej-a de Hethes, lastnika grajščine Ormoške in Zudwar-a, od škofa Waradinskega Nikola Micatius-a pa je bila posvečena.

Leta 1788. se je ustanovila tu lokalija, toda uže čez pet let zopet opustila. Po prizadevanji Ormoškega kaplana Petra Poliča se je pa kasneje na Humu napravila šola, katera je tu še dan danes.

Mnogovrstne novice.

* *Veliko kmetijsko svečanost na Dunaji* nameravajo napraviti 1. dne novembra prihodnjega leta v spomin tega, da je pred 100 leti ta dan cesar Jožef II. kmete sužnosti rešil. Stoletnica ta se bode obhajala z velikanskim sprevedom (procesijo), katere udeležiti se bodo povabljeni kmetje vseh avstrijskih dežel.

* *Število judov* je po zanesljivih virih danes blizo tolikošno kakor za Davida; znaša namreč 6–7 milijonov, od katerih je v Evropi 5 milijonov, v Aziji 200.000, v Afriki čez 80.000 in v Ameriki 1 do 1½ milijona. Nad polovico evropskih judov je v Rusiji, — v Avstriji jih je 1 milijon in 375.000 (od teh samo v Galiciji 575.000), — 512.000 v Nemčiji, — v Rumuniji imajo jih 275.000 in v Turčiji 100.000. Le Norvežka je tako srečna, da nimaveč, kakor 25 judov.

Naši dopisi.

V Gorici 27. sept. — Volitev državnega poslanca je opravljena. Dr. Tonkli ima v Bovcu 9, v Tominu 54, v Sežani 2, v Gorici 117 glasov*); dr. Abram: v Bovcu 4, v Tominu 17, v Sežani 50, v Gorici 16 glasov. Skupaj tedaj: Tonkli 182, Abram 88 glasov. Sodili so volivci.

Iz Maribora 26. sept. — Velika volitvena borba nas čaka 6. dne prihodnjega meseca, ko imamo državnega poslanca voliti namesto dr. Duchatscha, ki je kmalu izpregel svojo zloglasno parlamentarno kareto. Borba bo velika, al nadejamo se, da bo zmaga naša z volitvijo gosp. Bindlechnerja, ki sicer ni naše gore list, pa je eden tistih poštenih Nemcev, katerih načelo je: „vsacemu svoje“. Javno namreč je rekel: „Jaz sem Nemeč in ostanem Nemeč, al pošten Avstrijan mora spoštovati tudi druge narode, ki z nami vred nosijo državna bremena; zato moramo jim privoščiti, da se jim dadó njihove narodne pravice in ne jim zaradi tega zaprek delati“. Da taka izjava ni po godu „Graz. Tagesp.“ in njeni kliku, to lahko verjamejo naši ljudje, ki vedó, da za nas Slovence nima družega kakor le psovke. Tako tudi gosp. Bindlechnerja psujejo s tem, da ga pitajo s svečarjem, čeravno je velespoštovan posestnik, lastnik svečarije, odbornik trgovske zbornice itd., v obče izobražen mož. Uže zdaj pa obhaja ciganko strah, da

*) To ni še uradno razglašena številka, menim pa, da in pomota. Pis.